

Nr 38.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1935 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående obligatorisk pensionering av äldre anställda inom näringslivet.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 97 av herr *Björck, John, m. fl.* samt motionen i andra kammaren nr 163 av herr *Åqvist*.

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till föreskrifter om obligatorisk pensionering av äldre anställda inom näringslivet (tjänstemän, arbetare o. s.v.) med hänsyn särskilt tagen till vikten av att bereda ungdomen ökade förvärvsmöjligheter.

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

För bedömande av de i motionerna behandlade frågorna tillåter sig utskottet förutskicka följande redogörelse.

Spörsmålet om pensionering av äldre arbetare behandlades av *1933 års riksdag* i samband med Kungl. Maj:ts propositioner nr 211, 212 och 216 angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten samt till bekämpande av arbetslösheten.

I de likalydande motionerna I: 332 av herr *Bagge* och II: 518 av herr *Linér* yrkades, att riksdagen skulle för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra reservationsanslag av 10 miljoner kronor för att på sätt, som angivits i motionerna, underlätta arbetsgivarnas frivilliga pensionering av äldre arbetare i syfte att därigenom åstadkomma lättnad i ungdomsarbetslösheten.

Särskilda utskottet, som till behandling förehade nyssnämnda propositioner och motioner, inhämtade yttranden över motionerna från pensionsstyrelsen, kommerskollegium och statens arbetslöshetskommission. De båda sistnämnda myndigheternas utlåtanden finnas delvis återgivna i nu ifrågakommande motioner I: 97 och II: 163.

I sitt utlåtande nr 17 anförde särskilda utskottet beträffande motionerna I: 332 och II: 518:

Visserligen behjärtar utskottet livligt det av motionärerna avsedda syftet. Vad statens arbetslöshetskommission och kommerskollegium anfört i de avgivna yttrandena synes utskottet emellertid vara av beskaffenhet, att ett bifall till det i motionerna framställda yrkandet nu icke torde kunna ifrågakomma.

Som villkor för statsbidrag skulle enligt motionärerna uppställas, att veder-

börande arbetsgivare i stället för den pensionerade arbetaren skulle anställa en ung arbetslös arbetare. Såsom arbetslöshetskommissionen påpekat, torde förhållandena emellertid ofta vara sådana, att de gamla arbetarna utföra ett kanske ej strängt nödvändigt arbete och sålunda i själva verket ej kräva någon ersättare. Även om en ung arbetslös arbetare anställs i stället för den pensionerade, kan för övrigt någon garanti för att den anställde skulle bibehållas vid sin anställning icke erhållas. I de talrikt förekommande fall, då yrkeskunniga arbetare i sina bästa år entledigas på grund av depressionen, måste det för arbetsgivaren vara mindre tilltalande att med förbigående av den tillgängliga yrkesutbildade arbetskraften anställa unga arbetare, vilka först måste skolas, innan de kunna vara till effektiv nytta. Bland de permitterade arbetarna, vilka avvakta möjligheten till förnyad anställning, måste det väcka missnöje att på dylikt sätt bliva förbigångna vid anställning av ny arbetskraft.

Även om man torde kunna utgå ifrån att såväl arbetsgivare som arbetare lojalt komme att medverka till vinnande av det avsedda syftet, kan man således varken undvika svårigheter eller missnöje bland de intresserade parterna.

Härtill komma de olägenheter, som uppstå genom att den föreslagna anordningen allenast skulle vara en engångsåtgärd. De arbetare, som under något av de närmaste åren skulle uppnå 65 års ålder, skulle säkerligen — i synnerhet om depressionen fortsätter — anse sig kunna ställa berättigade krav på att också få bliva delaktiga av samma pensionering. En upprepning av åtgärden måste givetvis, på sätt kommerskollegium påpekat, komma att försvåra lösningen av problemet om folkpensioneringen.

Då utskottet alltså anser sig böra avstyrka bifall till motionerna, vill utskottet emellertid tillstyrka, att frågan göres till föremål för närmare utredning i samband med den allmänna utredning av medlen emot ungdomsarbetslösheten, som departementschefen förebådat i propositionen nr 216.

Reservationer avgåvos dels av herr Johansson, Johan Bernhard, m. fl., vilka ansett, att utskottet i anledning av motionerna I: 332 och II: 518 bort föreslå riksdagen att för budgetåret 1933/1934 bevilja ett reservationsanslag å 5 miljoner kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i enlighet med de i motionerna uppdragna riktlinjerna användas till statsbidrag för pensionering av arbetare inom industrien, vilka uppnått 65 års ålder, dels ock av herr Sigfrid Hansson (blank reservation).

Riksdagen biföll utskottets hemställan om avslag å motionerna.

Särskild utredning angående åtgärder till bekämpande av ungdomsarbetslösheten verkställdes av sakkunniga, vilka i mars 1934 avlämnade betänkande i ämnet (S. O. U. 1934: 11). I detta betänkande har emellertid frågan om pensionering av äldre arbetare icke upptagits till behandling.

I proposition nr 265 till 1934 års riksdag angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten anförde föredragande departementschefen, statsrådet Möller:

Jag har låtit verkställa en särskild undersökning rörande möjligheterna att på annan väg åstadkomma en lättnad i ungdomsarbetslösheten. Jag åsyftar härvid åtgärder för underlättande av arbetsgivarnas frivilliga pensionering av äldre arbetare. På min anmodan har pensionsstyrelsen avgivit yttrande, huruvida och i vilka avseenden sådana ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring, som kunna vara ägnade att befördra förenämnda syfte, skulle kunna

— utan avvaktande av ståndpunktstagandet till 1928 års pensionsförsäkringskommittés blivande förslag — vidtagas. Den utredning, som från styrelsens sida åvägabragts, har emellertid övertygat mig om att för närvarande den ifrågavarande utvägen tyvärr icke är framkomlig. Vidare har jag genom kommerskollegium sökt erhålla närmare uppfattning rörande den utsträckning, i vilken pensionering av arbetare över 67 års ålder inom industrien kan antagas föranleda nyanställning av unga arbetslösa. Även den sålunda företagna undersökningen har givit ett i stort sett negativt resultat, såtillvida att en förändring av gällande bestämmelser rörande pensionsförsäkringen måste anses utgöra en förutsättning för nyanställning på angivna väg av yngre arbetskraft.

I motioner vid 1934 års riksdag, I:10 av herrar Sandén och Sjö Dahl samt II:4 av herr Nilsson i Göteborg m. fl., vilka väckts före avlåtandet till riksdagen av propositionen nr 265, hemställdes om utredning rörande förutsättningarna för en statsunderstödd förtidspensionering av äldre arbetare såsom ett led i den allmänna arbetslöshetspolitiken.

Statsutskottet, som till behandling förehade propositionen nr 265 och motionerna I:10 och II:4, yttrade i sitt utlåtande nr 160, att då de utredningar i av motionärerna angivet syfte, som av departementschefen så nyligen vidtagits, givit ett i stort sett negativt resultat, funne sig utskottet icke kunna tillstyrka, att en ny utredning redan då igångsattes, varför utskottet hemställde, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I anledning av åtskilliga motioner, som i syfte att motverka arbetslösheten väckts angående åtgärder för begränsning inom statlig eller kommunal förvaltning av bisyssleväsendet, det s. k. dubbeltjänstsystemet m. m., hemställde 1934 års riksdag (skrivelse nr 358), på förslag av första kammarens första tillfälliga utskott (utlåtande nr 9) och andra kammarens fjärde tillfälliga utskott (utlåtande nr 5), att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande möjligheterna att genom en ändamålsenligare fördelning av arbetstillfällen av sådan art, som angivits i motionerna, eller genom andra åtgärder av i utlåtandena antydd natur motverka den rådande arbetslösheten. I andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande hade uttalats, att den beredning, åt vilken kunde komma att anförtros den av utskottet förordade utredningen, borde, därest och i den mån förhållandena så påkallade, vara oförhindrad att till behandling upptaga jämväl frågan om förtidspensionering av befattningshavare i allmän tjänst i syfte att lindra den stora arbetslösheten bland landets ungdom.

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I en vid 1934 års riksdag väckt motion, II:147, hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående rätt för vissa i statens eller eljest allmän tjänst anställda befattningshavare att avgå t. ex. fem år före uppnådd pensionsålder utan minskning av dem eljest tillkommande pensionsförmåner, allt i syfte att därigenom bereda möjlighet till arbete åt unga arbetslösa, samt att Kungl. Maj:t därefter för riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Bankoutskottet, som behandlade denna motion, yttrade i sitt över densamma avgivna utlåtande, nr 74:

Det i motionen avsedda syftet har, såvitt angår befattningshavare i statens tjänst med nyreglerad avlöning, blivit i väsentlig mån tillgodosett genom det förslag till civilt tjänstepensionsreglemente, om vars godkännande bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 60, vilket i huvudsak bifallits av riksdagen.

I övrigt lärer den i motionen berörda frågan, vad statstjänstemän angår, komma under bedömande i samband med pågående eller blivande utredningar rörande revision av gällande bestämmelser angående tjänstepension för tjänstemannagrupper, vilka icke beröras av förslaget till civilt tjänstepensionsreglemente.

Utskottet har icke ansett tillräckliga skäl föreligga för att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t göra framställning i syfte att den föreliggande frågan, i vad den icke kan komma att beröras i nyss omnämnda sammanhang, skulle göras till föremål för särskild utredning. Utskottet vill emellertid erinra, att innevarande års riksdag i anledning av vissa motioner beslutit hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna att genom ändamålsenligare fördelning av en del arbetstillfällen eller genom vissa andra åtgärder motverka den rådande arbetslösheten. Bland sålunda åsyftade åtgärder har även nämnts förtidspensionering för tjänstemän, som frivilligt avgå före uppnådd pensionsålder. I samband med beslut om skrivelse rörande utredning i ämnet har uttalats, att den beredning, åt vilken ifrågavarande utredning kunde komma att anförtros, borde vara oförhindrad att till behandling upptaga även spörsmålet om förtidspensionering, därest och i den mån förhållandena så påkallade.

På grund av vad här anförts har utskottet ansett sig böra avstyrka bifall till den föreliggande motionen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan om avslag å motionen.

1928 års pensionsförsäkringskommitté har i sitt den 26 april 1934 avgivna betänkande rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen framlagt två av kommittén utarbetade alternativ för frågans lösning, vilka skilja sig från varandra huvudsakligen däruti, att det ena innebär ett överförande från den obligatoriska pensionsförsäkringen till den frivilliga sjukförsäkringen av uppgiften att meddela försäkring för invaliditet före den för rätt till ålderspension stadgade åldern, under det att enligt det andra bibehålles en kombinerad obligatorisk invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Enligt båda alternativen skulle den nu gällande pensionsåldern, 67 år, bibehållas.

I ett vid lagförslagen fogat särskilt yttrande hava två av de sakkunniga, landshövdingen Bernhard Eriksson och fru Olivia Nordgren, anfört, bland annat:

Alltsedan pensionsförsäkringens tillkomst ha starka röster höjts för en sänkning av pensionsåldern, och det torde icke kunna förnekas, att arbetsförmågan, särskilt hos lönarbetarna och i synnerhet hos de inom industrier anställda, ofta är i hög grad försvagad redan vid en tidigare ålder än 67 år. En sänkning av pensionsåldern torde även vara påkallad av den nu rådande, och sannolikt för en avsevärd framtid bestående, ungdomsarbetslösheten, vilken kräver samhällets synnerliga uppmärksamhet och åtgärders vidtagande för beredande av arbetsmöjligheter åt de unga. Endast under förutsättning att vid en sänkning av pensionsåldern sådana pensionsförmåner beredas de avgående arbetarna, att de kunna försörja sig och sin familj på pensionerna, tor-

de emellertid en lägre pensionsålder och en tidigare avgång från innehavd anställning komma att medföra ökade arbetstillfällen åt ungdomen. En sänkning av pensionsåldern kommer eljest att i det stora flertalet fall endast innebära ett ombyte av arbete eller arbetsplats för de förtidspensionerade. En framkomlig väg för lösning av frågan vore måhända, att de arbetsgivare, som äro försäkringspliktiga enligt olycksfallsförsäkringslagen, ålades att till en förtidspensioneringsfond inbetala visst årligt belopp för varje anställd arbetare. Genom pensioner från denna fond, utfyllda med ett statligt pensionstilllägg, skulle pensionsåldern kunna avsevärt sänkas för löneanställda. Om förtidspensioneringen begränsades att omfatta endast industriarbetarna, torde bidrag böra stadgas endast från de arbetsgivare, som falla under arbetarskyddslagets bestämmelser för industriell verksamhet. En annan lösning av frågan vore, att staten lämnade ett tillskott till alla av arbetsgivare frivilligt lämnade förtidspensioner av viss storlek. För åstadkommande av en förtidspensionering kunde det även tänkas att de vid ett företag anställda lämnade ett årligt bidrag till en för dem avsedd förtidspensioneringsfond. Dessa antydningar om vissa möjligheter till åstadkommande av förtidspensionering kunna helt säkert kompletteras med andra uppslag. Enligt vår mening är det av synnerlig vikt att denna fråga snarast kommer under omprövning och bringas till sin lösning.

I proposition nr 217 till *årets riksdag* med förslag till lag om folkpensionering m. m. har (sid. 116) under rubriken »Andra frågor av större vikt. Pensionsåldern» i sammandrag återgivits det av herr Bernhard Eriksson och fru Nordgren avgivna särskilda yttrandet. Vidare omnämnes, att i flera yttranden, särskilt från kommunalt håll, ifrågasatts mer eller mindre bestämt, att pensionsåldern borde sänkas, därvid 65, 63 och även 60 år nämnts såsom lämplig pensionsålder. Slutligen framhålles, att landsorganisationen understrukit önskvärdheten, att de ovannämnda reservanternas uppslag om förtidspensionering av löneanställda göres till föremål för snar utredning.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i nämnda proposition anfört:

En sänkning av pensionsåldern skulle uppenbarligen från flera synpunkter vara en mycket önskvärd reform. I den offentliga diskussionen har, innan pensionsförsäkringskommitténs nyss åsyftade beräkningar framlagts, en sådan åtgärd ofta utpekats såsom en av de angelägnaste förändringarna på pensionsförsäkringens område. Det vill emellertid synas, som om anhängarna av en sänkning av pensionsåldern stundom tillmätt åtgärden en betydelse för arbetslöshetens bekämpande, som densamma icke i full utsträckning äger. Det bör nämligen ihågkommas, att tilldelande av pension åt en person vid en ålder då han ännu äger arbetsförmåga, även om denna är något nedsatt, icke i och för sig är tillräckligt för att han skall upphöra att arbeta och sålunda bereda plats åt annan arbetskraft. Ehuru jag väl behjärtar de starka skäl, som ändock tala för en sänkning av pensionsåldern, ser jag mig i betraktande av de därmed förbundna mycket stora kostnaderna icke i stånd att föreslå en generell sådan åtgärd. Huruvida — såsom i det nämnda särskilda yttrandet till kommittéförslaget ifrågasattes eller på annat sätt — pension kan beredas vid en tidigare ålder åt vissa grupper av de till folkpensioneringen anslutna, förtjänar enligt min mening att särskilt utredas. Frågan kan icke lösas i nu förevarande sammanhang.

I Kungl. Maj:ts propositioner till innevarande riksdag nr 231 angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. samt nr 232 angå-

ende anslag till statens arbetslöshetskommission, kontantunderstödsverksamhet, statliga och statskommunala reservarbeten m. m. har det nu förevarande spörsmålet icke berörts.

Rörande omfattningen av ungdomsarbetslösheten får utskottet lämna följande uppgifter:

			Hela antalet hjälsökande	Därav i åldern 16—21 år
Antalet arbetslösa	november	1933	170,702	29,300
»	juni	1934	99,628	13,038
»	juli	1934	86,253	10,452
»	augusti	1934	83,042	9,880
»	september	1934	78,918	9,016
»	oktober	1934	84,811	11,650
»	november	1934	92,016	11,088
»	december	1934	92,881	10,413
»	mars	1935	83,588	10,093
»	april	1935	75,122	8,727

Frågan om ungdomsarbetslösheten kommer inom kort att bli föremål för *internationellt övervägande*. Internationella arbetsbyråns styrelse beslöt vid sammanträde i oktober 1933, att på programmet för den internationella arbetskonferensens nittonde sammanträde, vilket äger rum i juni månad innevarande år, frågan om ungdomsarbetslösheten skall upptagas. Det första initiativet till denna frågas internationella handläggning togs år 1932 av den socialistiska ungdomsinternationalen. Med hänsyn till problemets aktualitet och önskvärdheten av en snar prövning och slutbehandling av detsamma från arbetskonferensens sida har nu internationella arbetsbyrån, på uppdrag av sin styrelse, i en avgiven rapport framlagt sådant informationsmaterial, som skall möjliggöra för konferensen att vid sitt nästkommande sammanträde antingen preliminärt utstaka riktlinjerna för en s. k. rekommendation i ämnet, vars innehåll vid ett följande sammanträde slutgiltigt bestämmes efter rådfrågning av respektive länders regeringar, eller, om detta skulle befinnas lämpligast, omedelbart fatta beslut om en dylik rekommendation med tillhörande direktiv och bestämmelser.

Utskottet får slutligen erinra om att innevarande riksdag i anledning av väckta motioner (I: 12, I: 98, II: 29 och II: 78) på förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 19) i skrivelse (nr 141) till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville till allsidig och skyndsamt utredning upptaga frågan om lagstiftning i syfte att få till stånd betryggande former för pensionering av anställda hos enskilda företag och sammanslutningar.

Utskottet. I förevarande motioner har till behandling upptagits, bland annat, spörsmålet om obligatorisk pensionering av äldre anställda inom näringslivet. Utskottet vill framhålla det nära sambandet mellan nämnda spörsmål och den allmänna frågan om folkpensionering, som genom propositionen nr 217 fram-

lagts för årets riksdag, vilken proposition, med vissa ändringar, tillstyrkts av särskilda utskottet i dess utlåtande nr 1.

Vad åter angår den mera speciella frågan om förtidspensionering av äldre arbetare såsom medel mot ungdomsarbetslösheten, vilken fråga jämväl berörts i de förevarande motionerna, får utskottet erinra därom, att detta spörsmål upptagits till behandling i ett av landshövdingen Bernhard Eriksson och fru Olivia Nordgren avgivet särskilt yttrande, som återfinnes i 1928 års pensionsförsäkringskommittés år 1934 avlämnade betänkande med förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. Under hänvisning till detta särskilda yttrande har föredragande departementschefen, statsrådet Möller, i den ovan omnämnda propositionen nr 217 till årets riksdag med förslag till lag om folkpensionering m. m. framhållit, att spörsmålet, huruvida pension i vissa fall kunde beredas vid en tidigare ålder än den allmänna pensionsåldern, förtjänade att särskilt utredas. Med hänsyn till vad departementschefen sålunda anfört torde det kunna förväntas, att utredning i ämnet kommer att igångsättas av Kungl. Maj:t.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- att förevarande motioner, I: 97 och II: 163, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 31 maj 1935.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, Sigfrid Hansson, Gustaf Tamm**, *P. Sandström, Norman, Karl Bodin, Knut Petersson* och *Forslund**;

från andra kammaren: herrar *Österström**, *Magnusson* i Kalmar, *Hage**, *Johanson* i Hallagården, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Pettersson* i Hällbacken och *Holmström* samt fru *Nordgren*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.